

**การพัฒนาารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สมคิด หาแก้ว**

**A Development of Management Model for Community Participation
in Education of The School Under Jurisdiction of The Office
of The Basic Education Commission**

Somkid Hakaew

โรงเรียนชุมชน 3 บ้านเนินกุ่ม (ประชานุกูล) หมู่ที่ 5 ตำบลเนินกุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Chumchon 3 Bannuenkum (Prachanukul) School, Moo 5, Nuenkum Subdistrict, Bangkratum District, Phitsanulok Province
Degree Educational Administration, North Bangkok University

Corresponding author. E-mail address: Somkidhagaew@hotmail.com, Somkidhakaew@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุน การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา และ 3) เพื่อประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษา โดยศึกษาข้อมูลจากสถานศึกษาต้นแบบจำนวน 3 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ประเมิน (ร่าง) รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษาของสถานศึกษา และตรวจสอบคุณภาพรูปแบบด้วยวิธีการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 11 คน ขั้นตอนที่ 3 ประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ในด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูโรงเรียนฯ ละ 5 คน รวม 325 คน จำนวน 65 เขตพื้นที่การศึกษา สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ต้นแบบ ในภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา อยู่ในระดับมาก ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด และปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบ การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา 2) หลักการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหาร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และ 4) วิธีดำเนินการ (PDCA) การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ใน 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากรและงานบริหารทั่วไป รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา ในด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารโรงเรียน การพัฒนารูปแบบ การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการศึกษา การประเมินรูปแบบ

Abstract

The general objective of this research was to develop the administration model for community participation in education institutions under the office of basic education committee with the specific objectives as follows: 1) to study the current condition, problems and factors supporting the administration for community participation in education, 2) to construct and test the administration model and 3) to evaluate and ratify the administration model for community participation by using the research and development process which was divided into 3 stages as follows: Stage 1 was to study the condition, problems and factors supporting the administration for the community participation in educational institutions under the office of basic education by studying documents and 30 informants from three original educational institutions, Stage 2 was to construct and test the administration model from 17 experts and test the administration model and test the quality of the administration model by referring 11 experts in the seminar, Stage 3 was to evaluate and ratify the administration model for community participation from 325 administrators and teachers who are in charge of 4 tasks from 65 educational zones by opinion inquiries. The data were analyzed by mean, standard deviation, percentage and content analysis. The results from the study of current condition, problems and factors supporting the administration for the community participation in educational institutions from the 3 original educational institutions overall the community participation in education was in a high level. When considering by each item, it was found that the general administration of the community participation in education management of the educational institutions was ranked the first with a highest level. In terms of community participation problems it was in the least level. When considering by each item, budget administration was ranked the least: whereas, the supporting factors in community participatory administration were ranked with the highest levels. When considering by each item, the factors on power decentralization and good governance were ranked the first with the highest levels. 2) Administration model for community participation in education management of educational institutions under the office of basic education committee comprised 4 components as follows: component 1: concepts of community participation administration in education management. Component 2: Principles in community participation in educational management. Component 3: Objectives of administration model for community participation in educational management. Component 4: Procedures in community participation administration and success indicators. The result from overall components in community participation administration found that the model constructed by 17 experts, they all agreed with the overall mode. With 82.35 % and in the referring expert seminar, their opinions on accuracy, appropriateness and utilization were in highest levels and component 2 was ranked first. 3) The result of evaluation and ratification on administration model for community participation in educational institutions under the office of basic education committee was possible and beneficial in a highest level and when considering by each item it was found that the possibility and benefit were in the highest levels.

Keywords: School Administration Model, The Model Development, Community Participation, Education Management, Evaluation Model

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักสำคัญที่สังคมไทยต้องให้ความสำคัญ เพื่อพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลและหลักการกระจายอำนาจที่สถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด และร่วมตัดสินใจนั้น ได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 87 “ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมตัดสินใจ

และตรวจสอบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทุกด้าน ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น” และมาตรา 289 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, น. 4-25)

การมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาประเทศ และท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ

สังคม และการเมือง เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดองค์ความรู้ทางความคิด สามารถแก้ปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (1) และ (2) ให้การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษามีเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน และมาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2553, น. 6-26) และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคมและทุกส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษาและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา” กล่าวได้ว่า สถานศึกษากับชุมชนจะต้องร่วมมือกันในการจัดการศึกษา ชุมชนจะต้องถือว่าสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องให้การเอาใจใส่ดูแล สนับสนุน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

มีการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการศึกษาให้มีความหลากหลาย มีความเหมาะสมสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้มาบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นให้มากที่สุด และในการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง ช่วงปี พ.ศ. 2552-2556 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผนการดำเนินการและการแก้ปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับติดตามและประเมินผลเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, น. 14-25)

ในปัจจุบันโรงเรียนกับผู้ปกครองยังขาดความร่วมมือและความสัมพันธ์กัน คือ มีผู้ปกครองบางส่วนไม่ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาแก่บุตรหลานเท่าที่ควร การเลี้ยงดูบุตรหลานยังไม่เหมาะสมและไม่ได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ แก่โรงเรียนที่บุตรหลานของตนกำลังเรียนอยู่ สาเหตุเหล่านี้เกิดจากผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าทางการศึกษา ไม่รู้ไม่เข้าใจพัฒนาการของบุตรหลานและผู้ปกครองไม่มีโอกาสได้เข้าถึงโรงเรียนอย่างเต็มที่ (อภิญา เวชชัย, 2544, น. 176) ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544ก, น. 152-153) ที่ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน คือ มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองที่ยึดติดกับความเคยชินเดิมซึ่งเป็นการสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความไม่คุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองและครู การขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม การขาดการสื่อสารเชิงข้อมูลในความเคลื่อนไหวของนโยบายโรงเรียนทำให้ผู้ปกครองไม่รับรู้ไม่ได้เข้าร่วมอย่างที่ต้องการจะเป็น การบริหารจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสมของ

พ่อแม่ ผู้ปกครอง อันเนื่องมาจากภารกิจในการทำงานประจำ ทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมกับทางโรงเรียนได้ ปัญหาทัศนคติ ความคิดที่แตกต่างกันระหว่างครูกับพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะทั้งสองฝ่ายอาจจะมิจุดยืนและทัศนะหรือวิธีการในการปกป้องเด็กในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด การไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ฉะนั้น หนทางแก้ไขปัญหาก็ควรเสริมสร้างให้ผู้ปกครองเข้าใจ และเห็นคุณค่าของการศึกษาให้ผู้ปกครองเข้าใจพัฒนาการของเด็กหรือลูกหลานของตนเองและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สำหรับประเทศไทยการจัดการศึกษาเป็นเพียงการดำเนินงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงกลุ่มเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้การศึกษากระจายอย่างทั่วถึงตรงตามความต้องการของผู้เรียนและประชาชน แนวคิดการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ เริ่มมีมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษาเป็นเรื่องของทุกคนและทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยได้บัญญัติไว้ในหลักการจัดการศึกษาประการหนึ่งว่า “ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” และการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดเรื่องของการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ดังนั้น กระแสของการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กร หรือสถาบันต่างๆ ในสังคมจึงมีมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการกำหนดตัวบ่งชี้ของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาและการกำหนดเป็นนโยบายการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในการนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมของครู บุคลากรทางการศึกษาและประชาชนเป็นกลไกสำคัญของการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการ

ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสนับสนุนและร่วมติดตามผลการจัดการศึกษาในทุกระดับทั้งระดับนโยบาย/ส่วนกลาง ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555, น. 139)

การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้นช่วงดำเนินการวางแผนและช่วงการตัดสินใจตามแผน (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยพิจารณาว่าใครจะทำอะไรให้กับโครงการได้บ้าง เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหาร การประสานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ซึ่งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงการกระจายผลประโยชน์ทั้งที่ผลทางบวกและทางลบ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง กรอบในการพิจารณาเรื่องของการมีส่วนร่วมว่ามีโครงสร้างพื้นฐานจำแนกได้ 3 มิติ คือ มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร หรือเรียกอีกอย่างว่าประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งกล่าวว่ามี 4 ประเภท ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และคนต่างชาติ มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมเกิดอย่างไร ในมิตินี้มีประเด็นการพิจารณาอยู่ 4 ประเด็น คือ พื้นฐานของการมีส่วนร่วม (แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด) รูปแบบของการมีส่วนร่วม (รูปแบบขององค์กร การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม (ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วงของกิจกรรม) และประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม (การให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม) (Cohen, & Uphoff, 1977, pp. 6-26)

จากสภาพปัญหา ความจำเป็นและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบการบริหารการศึกษาในการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์เพื่อปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่เน้นการบริหารโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้แก่ ประชาชนและองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษามากขึ้น นั่นคือ การบริหารโดยองค์คณะบุคคลหรือการบริหารแบบมีส่วนร่วม (ธีระ รุณเจริญ, 2547, น. 138-139) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) (รัตนะ บัวสนธิ์, 2551, น. 147) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการศึกษาและวัสดุอุปกรณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยศึกษาจากสถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หรือเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน หรือโรงเรียนในฝัน หรือโรงเรียนที่ได้รับการยกย่อง ยอมรับ หรือมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และคณะกรรมการสถานศึกษาของสถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หรือเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน หรือโรงเรียนในฝัน หรือโรงเรียนที่ได้รับการยกย่อง ยอมรับ หรือมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และคณะกรรมการสถานศึกษาของสถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หรือเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน หรือโรงเรียนในฝัน หรือโรงเรียนที่ได้รับการยกย่อง ยอมรับ หรือมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) ใช้เก็บข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ยกร่างรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตรวจสอบความสอดคล้องของร่างรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้าน 1) ความถูกต้อง 2) ความเหมาะสม และ 3) ความเป็นประโยชน์

2. การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีการประชุมสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยตรวจสอบคุณภาพในด้าน 1) ความถูกต้อง 2) ความเหมาะสม และ 3) ความเป็นประโยชน์ ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 11 คน จากอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ศึกษาในเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษหรือเชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การยกร่างรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ใน 6 ประเด็น ประกอบด้วย (1) องค์ประกอบโดยรวมของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (2) แนวคิดของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (3) หลักการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

(4) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (5) วิธีดำเนินการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (6) ตัวชี้วัดความสำเร็จของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จำนวน 106 ข้อ

2. การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้าน 1) ความถูกต้อง 2) ความเหมาะสม และ 3) ความเป็นประโยชน์ จำนวน 106 ข้อ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยเก็บข้อมูลจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 183 เขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในขั้นที่ 3 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทุกเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้ข้อมูลปีการศึกษา 2557 จำนวน 183 เขตพื้นที่การศึกษา แบ่งตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการภาค (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูในสังกัดโรงเรียน จำนวน 65 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) เน้นกระจายสถานศึกษาไปในทุกอำเภอในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้วกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ช่วยการศึกษา โรงเรียนละ 1 คน ครูผู้สอนในสถานศึกษาโรงเรียนละ 4 คน รวมจำนวน 325 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อตรวจสอบด้าน 1) ความเป็นไปได้ และ 2) ความเป็นประโยชน์ จำนวน 60 ข้อ

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สรุปผลศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผลการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นหลักการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายซึ่งเป็นกระบวนการบริหารที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของประชาชน 5 ประการ คือ (1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำอย่างไร (2) มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการการตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการ (3) การร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ (4) มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ (5) มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ตามแนวทางของวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) พร้อมทั้งใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นปัจจัยสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมดังกล่าว

2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบใน 4 งาน คือ 1) งานวิชาการ 2) งานงบประมาณ 3) งานบุคลากร และ 4) งานบริหารทั่วไป พบว่า

2.1 สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบใน 4 งาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า งานการบริหารทั่วไปอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$) งานบุคลากรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$) งานงบประมาณอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) และงานวิชาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$)

2.2 สภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบพบว่า ปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบใน 4 งาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{x} = 1.50$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า งานงบประมาณอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{x} = 1.44$) งานบุคลากรอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{x} = 1.48$) งานวิชาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.53$) และงานการบริหารทั่วไปอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.55$)

2.3 ปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า (8) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$) (1) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และ (2) หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.87$) (3) ทศนคติที่ดีของชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา (6) การเชิดชูเกียรติ (7) การเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา (9) การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุน และ (10) ปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะส่งผลต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) (4) ความเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$) และ (5) ค่าตอบแทน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$)

ขั้นตอนที่ 2 สรุปผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 หลักการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และองค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาใน 4 ด้านและตัวชี้วัดความสำเร็จ

2. ผลการยกย่องรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ในการแสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ โดยเห็นด้วยร้อยละ 82.35

3. ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ในการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ผลการประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข้อมูลกลับ จำนวน 270 คน จาก 54 โรงเรียน พบว่า องค์ประกอบโดยรวมของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.58$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$)

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและปัจจัยสนับสนุนการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบเกี่ยวกับการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผลการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรใช้หลักการและแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1977, pp. 6-26) ซึ่งเป็นหลักการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายซึ่งเป็นกระบวนการบริหารที่ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการ คือ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นช่วงดำเนินการวางแผนและช่วงการ

ตัดสินใจตามแผน (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยพิจารณาว่าใครจะทำอะไรให้กับโครงการได้บ้าง เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหาร การประสานและการขอความช่วยเหลือเป็นต้น (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ซึ่งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงการกระจายผลประโยชน์ทั้งที่ผลทางบวกและทางลบ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ตามแนวทางของวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) พร้อมทั้งใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นปัจจัยสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวภา สุชาติพิทย์ (2545) ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด 2) กิจกรรมการนำนักเรียนไปเรียนรู้อุบัติการณ์ท้องถิ่นกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) กิจกรรมอื่นๆ ทั้ง 3 กิจกรรม แสดงการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาในการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผลและสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 มากที่สุด คือ ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา การให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา การระดมทรัพยากร วิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการศึกษาและเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียน ตลอดจนสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติให้ความเห็นชอบ

ผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน รองลงมา คือ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และท้องถิ่น แต่งตั้งที่ปรึกษา และหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา และน้อยที่สุดคือ การให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ และได้มาตรฐานให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ และงานวิจัยของของอัสมา (Uzma, 2001, Abstract) ได้ศึกษาส่วนประกอบซึ่งช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรัฐบาลไลชิสแดน ประเทศปากีสถาน พบว่า สิ่งสนับสนุนการศึกษาหรือการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของชุมชนจากการสำรวจเป็นขั้นตอน พบว่า สิ่งสนับสนุนในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาในหมู่บ้านบาไลชิสแดน ประเทศปากีสถานอาจมีผลมาจากความพอใจของชุมชนที่จะปรับปรุงบรรยากาศผ่านการศึกษา การตอบสนองความต้องการของชุมชน ผ่านความเห็นชอบกิจกรรมของแม่บ้านในการศึกษาบทบาทของผู้เป็นส่วนประกอบ ซึ่งผ่านการฝึกหัดและการขับเคลื่อนของกลุ่มสังคม สังคมเปิดระหว่างคณะกรรมการศึกษาหมู่บ้านอื่น ๆ และสังคมรวมทั้งเศรษฐกิจระหว่างคนในหมู่บ้าน

2. ผลการศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบ ในภาพรวมมีการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากสถานศึกษาดั้งเดิมทั้ง 3 แห่ง เป็นสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งยืนยันได้จากรางวัลและการเป็นโรงเรียนในโครงการต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียนรางวัลพระราชทาน โรงเรียนในฝันและโรงเรียนต้นแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นโรงเรียนที่สอนในระดับประถมศึกษาขนาดใหญ่

กลางและเล็ก มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประมวล พึ่งศรีศัย, พงศธร แถวอุทุม, พนรัตน์ น้อยอินวงษ์, พิมลศักดิ์ รัตนไพบูลย์, และ สมชาย พุ่มรส (2545, น. 185-192) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้าน วิชาการอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียน การแสดงความคิดเห็นและจัดทำธรรมนูญ โรงเรียน การแสดงความคิดเห็นขอรายงานผลการ ดำเนินงานการจัดการศึกษาประจำปีและการแสดงความคิดเห็นชอบในการจัดทำแผนการสอน ส่วนคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาด้านวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ด้าน บุคลากร พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้าน บุคลากรอยู่ในระดับมาก แต่คณะกรรมการศึกษาขั้น พื้นฐานที่ไม่เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในเรื่อง การส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาตนเอง การ สอดส่องดูแลความประพฤติด้านคุณธรรมจริยธรรมของ บุคลากรในโรงเรียน การสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานของ บุคลากรในโรงเรียน สนับสนุนให้มีการสร้างขวัญและ กำลังใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนและการสนับสนุนให้ บุคลากรในโรงเรียนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การ เรียนการสอนตามแนวปฏิบัติการเรียนรู้ ด้านกิจการ นักเรียน พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านกิจการ นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเฝ้าระวังป้องกัน สารเสพติดในโรงเรียน การติดตามดูแลนักเรียนที่มี ปัญหาทางการเรียน ขาดเรียนบ่อย เด็กพิการและ เด็กด้อยโอกาส การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริม คุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน จัดหาทุนการศึกษา

เครื่องเขียนแบบเรียนให้นักเรียนที่ยากจนและขาดแคลน การให้ความเห็นในกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และ ยุวกาชาด และการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ของท้องถิ่น ด้านธุรการ การเงิน พบว่า คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาด้านธุรการ การเงินอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการบริหารงบประมาณของโรงเรียนมีความ บริสุทธิ์ โปร่งใส ตรวจสอบได้และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ การศึกษาของโรงเรียน การเสนอแนะติดตามประเมินผล การดำเนินโครงการอาหารกลางวัน และโครงการอาหาร เสริม (นม) ในโรงเรียน การเสนอแนะในการจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียนและการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ของโรงเรียนให้มีความพร้อมเป็นปัจจุบันได้มาตรฐาน ด้านอาคารสถานที่ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านงานอาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ การร่วมคิดร่วมทำบริเวณและสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศ เอื้อต่อการเรียนรู้และเป็นโรงเรียนในฝันของนักเรียน การตกแต่งซ่อมแซมบำรุงรักษา การรักษาความสะอาด ปลอดภัยของห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ดีเอื้อต่อ การเรียนรู้ การส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนมีแหล่ง การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและการวางแผน การจัดทำการใช้และบำรุงรักษาอาคารเรียน อาคาร ประกอบให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่เป็นข้าราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านงานความสัมพันธ์ และงานวิจัยของเจนนิง (Jenning, 1980) ได้ศึกษาในรัฐอริโซนา ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการทำวิจัย พบว่า กรรมการศึกษามีความรู้ด้านระบบ บริหารงานของโรงเรียนไม่เพียงพอ เช่น ไม่มีความรู้ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน-งบประมาณและขาดเหตุผล ที่ดีในการตัดสินใจทำให้การประชุมกำหนดนโยบาย ไม่ประสบผลสำเร็จ การจัดการศึกษาของท้องถิ่น ไม่พัฒนาเท่าที่ควรจากการศึกษางานวิจัยในประเทศ และ ต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทอยู่ในระดับ น้อย และมีความคาดหวังที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนด

ไว้ให้มากกว่าที่ได้ปฏิบัติอยู่จริง ปัญหาการดำเนินงาน คณะกรรมการสถานศึกษา คือ คณะกรรมการสถานศึกษานั้น ถูกมอบหมายหน้าที่มากมายแต่บุคลากรที่เป็นคณะกรรมการยังขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมอยู่มาก เช่น ขาดความรู้เรื่องการบริหารสถานศึกษา สมาชิกในคณะกรรมการสถานศึกษาที่ตั้งขึ้นใหม่ทั้งครู ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศิษย์เก่าต่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาน้อยมากทั้งด้านงบประมาณ การอำนวยความสะดวก บุคลากร นโยบายและเรื่องอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจและการบริหารขาดทักษะกระบวนการกลุ่มสมาชิกในคณะกรรมการสถานศึกษาส่วนมากจะขาดทักษะเรื่องกระบวนการตัดสินใจเป็นกลุ่ม การลดความขัดแย้ง การแก้ปัญหาอื่น ๆ ขาดความชัดเจนในบทบาท สมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง หรือของคณะกรรมการว่าจะมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใดไม่แน่ใจว่า คณะกรรมการสถานศึกษาที่ตนเองสังกัดนั้น เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการที่มีหน้าที่ตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 2 สรุปผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการสร้างรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 หลักการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และองค์ประกอบที่ 4 วิธีดำเนินการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน และตัวชี้วัดความสำเร็จซึ่งองค์ประกอบต่างๆ จะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ ของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในแต่ละส่วนมีความถูกต้อง ความ

เหมาะสมและมีความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อแยกเป็นรายองค์ประกอบ พบว่าทุกองค์ประกอบมีความถูกต้อง ความเหมาะสม และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากว่า ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารในการกำหนดหลักการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดังกล่าว มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จำแนกเป็นรายด้านมีความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากในการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องมีวัตถุประสงค์ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจนในการจะบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายและในส่วนของวิธีดำเนินการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน 4 ด้าน และตัวชี้วัดความสำเร็จแต่ละด้านมีความถูกต้อง ความเหมาะสมและมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับการนำไปใช้เป็นรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากจากวิธีดำเนินการที่ได้มาจากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการศึกษาได้มีประสิทธิภาพและเหมาะสำหรับการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานสถานศึกษาให้มีคุณภาพโดยได้โดยใช้แนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1977) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และแนวคิดวงจรคุณภาพของเดมมิง (PDCA) มาใช้ในการยกย่องรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ (ร่าง) รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและวิธีการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จนได้รูปแบบ

การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชัยญา อภิบาลกุล (2545, น. 103-110) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนากิจกรรมมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารและ การจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการ บริหารการศึกษา: กรณีศึกษาของสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพปัจจุบัน ในการมีส่วนร่วมบริหารและการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ และได้มาตรฐาน รวมทั้งเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในด้าน ประสิทธิภาพ ความรู้ ความสามารถ ทำได้มากน้อย เพียงใด เช่น ด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป รวมทั้งมีการเข้าร่วมประชุมทุกครั้งแต่ ไม่ค่อยยกย่องชื่นชมหรือให้คำแนะนำแก่ผู้บริหาร สถานศึกษา สำหรับปัญหาที่พบ เช่น เรื่องการมีรายได้น้อย หรือฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำไม่เอื้อต่อการมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง สถานศึกษากับชุมชนอยู่ในระหว่างปานกลางคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาและต้องการ รัฐบาล และงานวิจัยของฮาดิและแม็กมัส (Abdel, Hady & Mahamad, E., 1990, pp. 10-51) ได้ศึกษาการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาในประเทศ อียิปต์ ได้แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตยจำเป็นต้องปรับปรุง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะต้อง กำหนด เป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่องทางการ ติดต่อ สื่อสารระหว่างประชาชนกับสถานศึกษา ประเด็น หรือกิจกรรมที่ประชาชนควรจะมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนทั้งหมด 54 แห่ง จาก 65 แห่ง พบว่า องค์ประกอบโดยรวมของรูปแบบการบริหารการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ สืบเนื่องมาจากการการศึกษาโรงเรียน ต้นแบบและการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนที่ 1 และผลสร้างและตรวจสอบคุณภาพของ รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญ ได้เสนอแนะและปรับแก้ไขจนได้รูปแบบการบริหารการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สมบูรณ์แล้วส่งประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ผลที่ได้รับกลับมา คือ ได้รูปแบบการบริหารการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านการยืนยันแล้วว่า รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความ เป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ศุภมาศ การะเกตุ, วินัย ปานโท, และ อูมาพร ปานโท (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน ประจำโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน รายด้านคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมด้าน สนับสนุนการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านบริหารและ การจัดการด้านวิชาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

2) ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเมื่อจำแนกตามประเภทของคณะกรรมการ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้แทนครูมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสูงที่สุดทั้งในโดยรวมและรายด้าน ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้แทนผู้ปกครองมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยที่สุดทั้งในโดยรวมและรายด้าน 3) ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยจำแนกตามประเภทของคณะกรรมการ โดยรวมด้านบริหารและการจัดการด้านการสนับสนุนการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านวิชาการไม่แตกต่างกัน 4) ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคณะกรรมการ ด้านโรงเรียน ปัจจัยที่สนับสนุนด้านคณะกรรมการ ได้แก่ การเป็นคนในชุมชน การมีเวลาว่าง การเป็นศิษย์เก่า ผลตอบแทน ส่วนในด้านโรงเรียน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การปฏิบัติของผู้บริหารและคณะครู ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ด้านคณะกรรมการ ได้แก่ การไม่รับทราบหน้าที่การไม่มีเวลาว่าง ไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่น สถานภาพไม่เอื้อ ส่วนในด้านโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนจัดประชุมบ่อย ผู้บริหารและคณะครูไม่ให้ความสัมพันธ์กับชุมชน และงานวิจัยของเคซินส์ (Cousin, 1996) ได้ศึกษาผลของการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่มีระดับของการเกี่ยวข้องกับร่วมมือกันไม่เท่ากัน การวิจัยนี้ทำให้บริบทของการประเมินหลักสูตรและการประเมินครู โดยใช้การประเมินแบบมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation) โดยผู้วิจัยซึ่งเป็นนักประเมินมืออาชีพทำหน้าที่เป็นนักประเมินภายนอกและครูอาจารย์ในโรงเรียนทำหน้าที่เป็นนักประเมินภายในมาทำงานร่วมกัน เคซินส์แบ่งระดับของการทำงานแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) การร่วมกันทำงานเต็มรูปแบบ (Full Partnership) เพื่อหาหลักสูตรที่เหมาะสม นักเรียนระดับเกรด 7-9 เป็นโครงการ 2 ปี ผู้วิจัยและคณะทำงานในโรงเรียนทำงานร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำงานจนถึงขั้นของการเขียนรายงานผลการประเมิน ผู้วิจัยมีชื่อเป็นเจ้าของผลงานร่วมกับอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียน 2) การทำงานแบบมีส่วนร่วมเงียบๆ หรือแบบอยู่เบื้องหลัง (Silent

Partnership) ผู้วิจัยอยู่เบื้องหลังการทำงานของครูให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการทำงาน ตรวจสอบเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การแปลความหมาย ผล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงาน โดยผู้เขียนรายงาน (เจ้าของผลงาน) คือ คณะทำงาน ในโรงเรียน ผู้วิจัยจะได้รับภาระข้อเฉพาะในกิตติกรรมประกาศ 3) การทำงานแบบร่วมมือทั่วไป (General Partnership) ผู้วิจัยให้ความช่วยเหลือครูอาจารย์ห่างๆ แล้วแต่คณะทำงานจะขอความร่วมมือในเรื่องอะไรมีการนัดหมายเวลาเพื่อขอคำแนะนำเป็นระยะๆ เจ้าของผลงาน คือ คณะทำงานในโรงเรียนเหมือนแบบที่สอง ผลการวิจัย พบว่า หลังสิ้นสุดการวิจัย การทำงานแบบมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในกลุ่มคณะทำงาน ครูอาจารย์เห็นวาทกรรมดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพแต่ก็มีปัญหาที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังผลจากการทำงานมากเกินไป ผลงานน่าจะมีคุณภาพมาก เนื่องจากการทำงานที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในขณะการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยอยู่เบื้องหลังก่อให้เกิดผลที่ตามมาในทางบวกเช่นกัน คณะทำงานมีความชื่นชมในผลงาน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงานและมีความพอใจในในกระบวนการทำงานพอใจในรายงานการประเมิน และเห็นว่าการทำงานดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการประเมินอย่างมาก สำหรับการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมแบบทั่วไป พบว่า คณะทำงานจะรู้สึกว่าการที่ทำความยากมาก รู้สึกเครียดในการทำงาน รู้สึกว่าเป็นงานที่ทำท้อใช้เวลาและยังมีปัญหาเรื่องการนัดหมายเวลาทำงานกับนักประเมินภายนอก ไม่สะดวก ในการขอคำปรึกษาใดๆ อย่างไรก็ตามผลสรุปสุดท้ายของการทำงาน ยอมรับในผลงานของตนเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นตัวหลักสำคัญในการทำงาน ความคิดในกระบวนการมาจากกลุ่มคณะทำงานเป็นหลัก

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การพัฒนาแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ต้องใช้หลักการและแนวคิด ทฤษฎีการบริหารการมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย และตามแนวทางของวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) พร้อมทั้งใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นปัจจัยสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรได้มีการส่งเสริมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีศักยภาพในการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทั้ง 4 งาน ได้แก่ ด้านการบริหาร วิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้มีการนำรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องของขนาดโรงเรียนกับรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้ทราบบริบทที่แตกต่างกันของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานตามภาระงานในแต่ละกลุ่มงานให้มีประสิทธิภาพ โดยการขยายขอบเขตเนื้อหางานวิจัยให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงเพราะได้รับความกรุณาเสนอแนะช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก ดร.ณรงค์ พิมสาร ศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่งจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.ณรงค์ พิมสาร และศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์ ที่กรุณาช่วยตรวจสอบและให้แนวคิดต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องหลายประการรวมทั้งช่วยเป็นกำลังใจทำให้รายงานการวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์

ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคตังศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพวง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ และ ดร.ชัชฉันทน์ สุขคุ้ม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้

สุดท้าย ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการสร้างรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และสถานศึกษาต้นแบบทั้ง 3 แห่งที่ให้ความกรุณาให้ข้อมูลรวมทั้งทีมงานของโรงเรียนชุมชน 3 บ้านเนินกุ่ม (ประชานุกูล) ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ อีกหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

ชัยญา อภิบาลกุล. (2545). รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธีระ รุญเจริญ. (2547). สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ประมวล พึ่งศรีศัย, พงศธร แถวอุทุม, พณรัตน์ น้อยอินวงษ์, พิมลศักดิ์ รัตนไพบูลย์, และสมชาย พุ่มรส. (2545). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

- รัตน์ บัวสนธ์. (2551). *วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- ศุภมาศ การะเกตุ, วินัย ปานไต้, และอุมาพร ปานไต้. (2544). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประจำโรงเรียน ประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ในการ *ประชุมทาง วิชาการ การวิจัยทางการบริหารการศึกษา* (น. 44-48). นนทบุรี: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544 ก). *การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวใน สังคมไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.*
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *ข้อเสนอแนวทางการ ปฏิรูปการศึกษาตามภารกิจ สปศ.. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ปฏิรูปการศึกษา.*
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา (องค์การมหาชน). (2553). *รายงานสรุปผล การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง (พ.ศ. 2549- 2553). กรุงเทพฯ: แม็ทซ์พอยท์.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2555). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการศึกษาระเบียบวาระ แห่งชาติ (พ.ศ. 2551-2553). กรุงเทพฯ: สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา.*
- เสาวภา สุชาติพิชัย. (2545). *การพัฒนากิจกรรมการมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีศึกษา โรงเรียนวัดไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้รับการตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- อภิญา เวชชัย. (2544). *รายงานเรื่องการมีส่วนร่วม ของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.*
- Abdel, Hady, & Mahmoud, E. (1990). A Suggested Model for Community Participation In Administration of Public Education in Egypt. *Dissertation Abstracts International, 51*(10), 3267-A.
- Anzar, Uzma. (2001). An exploratory study of factor which have contributed to the Sustainability of community participation in education in Balochistan Pakisten. Retrieved September, 13, 2001, from <http://thailis.Uni.net.th/dao/detail.Nsp>.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1977). Participation's place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity. *World Development, 8*(3), 223.
- Cousin, J. B. (1996). *Consequences of Researcher involvement in Participatory Evaluation. Studies in Education Use and Organizational Learning.* London: Falmer Press.
- Jenning, Alesshire F. (1980). "The Dynamic of Communication and Trust as school Board and Superintendent Prepare for Public Meeting". *Dissertation Abstracts International, 41*(16), 470-A: August.